

Een kaart van de Nieuwe Waterweg uit 1950, met daarop ingetekend de inkomende lichtenlijn van Hoek van Holland.

Hoek van Holland inkomende lichtenlijn

door Peter Kouwenhoven

In een serie artikelen in *de Vuurboet* wordt de nautische geschiedenis van Hoek van Holland en de Nieuwe Waterweg geschetst. Dit artikel beschrijft de wetenswaardigheden rond de zogenoemde 'inkomende lichtenlijn', bestaande uit het hoge licht van Hoek van Holland, nu het kustverlichtingsmuseum, en het lage licht dat destijds aan de Berghaven stond.

In 1872 werd de Nieuwe Waterweg officieel in gebruik genomen. De bebakening van de Nieuwe Waterweg was in het begin zeer bescheiden. Op het Noorderhoofd stond een eenvoudig wit licht en op het Zuiderhoofd een rood havenlicht. In 1874 was sprake van een lichtenlijn van twee lantaarns in het duingebied ten zuiden van de Nieuwe Waterweg, voor het binnenvaren van het 'Kanaal door den Hoek'. Meer binnenwaarts, op de noordwal ten westen van Maassluis, stonden twee lichten die de schepen vanuit het kanaal richting rivier geleidden. Richting Rotterdam stond nog een aantal geleidelichten die de schippers ten dienste. In 1877 is er een nieuwe lichtenlijn voor de inkomende scheepvaart in gebruik genomen. Op het Zuidduin, bij de 'wachterswoning', stond het lage licht: een 'houten

schilderhuis met ruitscherm bovenop', met een vast wit licht op 9,7 m hoogte. Meer binnenwaarts stond het hoge licht: een 'scherm-baken van raamwerk' met een vast wit licht op 15,9 m hoogte.

De scheepvaart nam heel snel in omvang toe en daarmee steeg ook het aantal ongevallen en strandingen in de monding van de Nieuwe Waterweg. Het was noodzakelijk om de bebakening te verbeteren. In de jaren 1893-1894 werd daartoe een aantal nieuwe kustlichten geplaatst, waaronder een nieuwe lichtenlijn voor de inkomende scheepvaart. Deze bestond uit een hoge gietijzeren toren nabij het station van Hoek van Holland en een kleinere stenen lichtopstand aan de Berghaven.

Het hoge licht

In maart 1893 is aan de ijzergieterij Penn & Bauduin te Dordrecht de opdracht gegund voor het vervaardigen van een 27,2 meter hoge gietijzeren vuurtoren, naar het ontwerp van A.C. van Loo. Deze zou geplaatst worden op een terpachtige fundering. Omstreeks 15 juli waren alle voorbereidingen gereed en kon de bouw van de toren beginnen. De toren moest binnen drie maanden na aanvang van het opbouwen worden opgeleverd, op straffe van 20 gulden per dag dat het werk later klaar zou zijn. De totale aanneemsom bedroeg 10.950 gulden.

De winstmarge was niet zo groot, dus dan is zo'n strafkorting niet fijn voor de aannemer.

Om vertraging te voorkomen moest in een loods van de fabriek van Penn & Bauduin minimaal tien lagen van de toren worden opgesteld, om te controleren of de vorm en afmetingen van alle gietijzeren elementen klopten. Al het materiaal moest verplicht worden verzekerd tegen schade en gebreken en het personeel moest worden verzekerd tegen ongelukken.

Op 14 februari 1894 werd het licht voor het eerst ontstoken. De toren had oorspronkelijk een vast wit licht, met een petroleumvlamlicht als lichtbron. De optiek was een trommellens van de derde grootte, geleverd door Chance Brothers uit Birmingham.

Het hoge licht omstreeks 1910.

Het lichtwachtersvertrek bovenin de toren was betimmerd met vurenhouten schroten, met het oog op temperatuurregulatie. Er lag ook een vurenhouten vloer. Op twee verdiepingen waren twee houten bedsteden en twee kasten aangebracht, voor de lichtwachters die een aantal uur geen dienst hadden.

Op 3 april 1894 werd het bestek goedgekeurd voor de bouw van een dubbele lichtwachterswoning bij elk van de twee vuurtorens van Hoek van Holland.

Sleutelen aan de verlichting

In de loop van de tijd is regelmatig gesleuteld aan de verlichting. Dat begon in 1900 met het plaatsen van een uitbouw op de omloop, aan de voorzijde van de vuurtoren met daarin een optiek met één paneel. Dit zorgde voor een versterkte, smalle lichtbundel over het hart van de lichtenlijn.

In 1912 kreeg de toren een bliksemlicht, met als karakter 2 witte schitteringen in 10 seconden. Omdat er in het lichthuis te weinig ruimte was om de hiervoor noodzakelijke apparatuur te plaatsen, heeft een verbouwing plaatsgevonden, waarbij het bovenste segment van de toren en het lichthuis de karakteristieke uitbouw kregen die nu

Het hoge licht omstreeks 1903.

Het hoge licht in 1935. De uitbouw bij de lantaarn en het bovenste segment van de toren is in 1912 aangebracht, met het oog op het plaatsen van de installatie voor een bliksemlicht.

De oorspronkelijke optiek van het hoge licht uit 1894.

nog aanwezig is. Het bliksemlicht heeft niet zo lang dienst gedaan. In 1921 is het naar Scheveningen overgebracht. Er werd een tijdelijk hulplicht geplaatst en in 1922 werd er wederom een vaste optiek in gebruik genomen, met een groep onderbroken wit licht: 2 verduisteringen van 2 seconden binnen een periode van 15 seconden. De toren is toen geëlektrificeerd. De lichtbron was een gloeilamp van 1.000 watt. Dit karakter heeft de vuurtoren tot 1960 gehad, met een onderbreking van enkele jaren waarin hetzelfde patroon binnen een periode van 12 seconden zichtbaar was.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd op het hoge licht een grijs-zwarte camouflagebeschildering aangebracht. De lichten op beide torens werden gedoofd. Alleen voor militaire doeleinden werd gebruik gemaakt van de vuurtorenlichten.

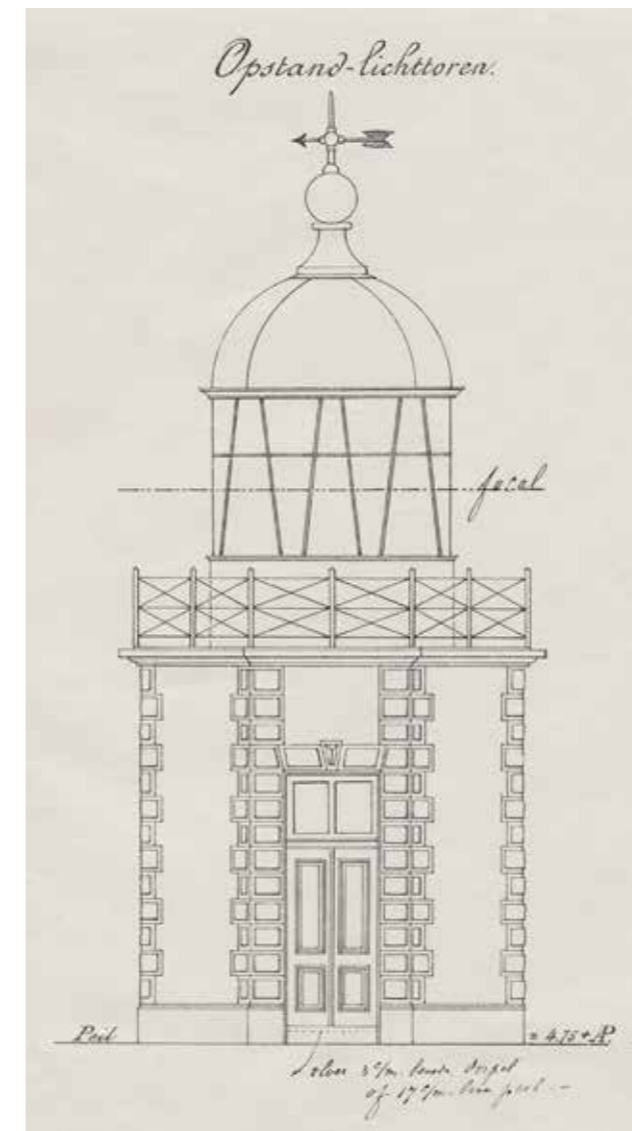
De laatste optiek van het hoge licht

In 1960 kreeg het hoge licht een draaiende optiek van de derde grootte, geleverd door de firma Wilhelm Weule uit Duitsland. Het had vijf panelen met een bundellens en één paneel met een trommellens. Voor de trommellens was een rode transparante plaat geplaatst. De optiek draaide in 20 seconden rond. In deze periode waren vijf schitteringen te zien, gevolgd door 8 seconden rood licht. De schitteringen vormden het karakter van het verkenninglicht, het rode licht zorgde voor de herkenbaarheid van de lichtlijn. De uitbouw op de omloop met de versterkte sector is toen verdwenen.

Het draailicht was maar kort functioneel. Door de aanleg van de Maasvlakte in de jaren zestig was het licht te ver van de kust komen te liggen, waardoor het niet meer goed zichtbaar was. Op 18 februari 1974 is het licht daarom gedoofd, de optiek is later overgebracht naar de nieuwe vuurtoren op de Maasvlakte. De toren bleef ongebruikt achter op zijn plek aan de Willem Houtenstraat en dreigde na enige jaren gesloopt te worden. Een vijftienjarige jongen, René Vas geheten, vatte in 1981 het plan op om de vuurtoren op te knappen en er een museum van te maken. In 1983 werd zijn droom werkelijkheid.

Het lage licht

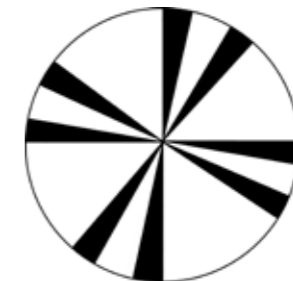
Het lage licht was in eerste instantie een in 1893 gebouwde achtkantige rode stenen toren, met een hoogte van 8 meter, opgetrokken uit Waalklinkermoppen. Het ontwerp was van A.C. van Loo. De toren was voorzien van een bedstede met twee slaapplekken boven elkaar, twee kasten en een tochtportaal. De toren had een zelfde optiek als het hoge licht: een trommeloptiek van de derde grootte, geleverd door Chance Brothers uit Birmingham. Met een

Het lage licht van 1894 tot 1900.

De optiek van het hoge licht uit 1960.

GO(2)W15s

GS(5)WR20s

vast rood licht op een hoogte van 9 meter boven water. Op 14 februari 1894 is het licht voor het eerst ontstoken. Dit vuurtorentje heeft maar kort dienst gedaan. Door een modernisering van de steiger waaraan de boten van de Harwichlijn aanmeerden, kwamen de schepen voor het vuurtorentje te liggen, waardoor het licht niet meer zichtbaar was. Er moest een nieuwe toren met een lichte hoogte van 14,2 meter voor in de plaats komen.

In 1899 werd opdracht gegeven voor het bouwen van een houten stelling voor een tijdelijk hulplicht met rode ruiten, het afbreken van de stenen vuurtoren en de aanleg van een fundering voor een nieuwe vuurtoren. Op 2 september 1899 werd Penn & Bauduin de opdracht gegund om een nieuwe gietijzeren toren te bouwen, eveneens naar een ontwerp van A.C. van Loo. Gieterij Enthoven & Co. uit Den Haag zou de gietijzeren trappen leveren. De contract-

Het lage licht omstreeks 1930.

voorwaarden waren vergelijkbaar met die van het hoge licht, ook nu weer met een straffkorting van 20 gulden per dag bij vertraagde oplevering. Op 15 augustus 1900 is het lichttoestel van de oude toren overgebracht naar de nieuwe. Op 31 december 1900 werd het licht voor het eerst ontstoken. Wederom een vast rood licht.

De twee verdiepingen van de gietijzeren toren waren bekleed met vurenhouten schroten en voorzien van vurenhouten vloeren. Ook hier was er een bedstede met twee slaapplekken boven elkaar en er waren twee kasten voor de persoonlijke eigendommen van de lichtwachters. De vuurtoren had ook een radiobaken.

Een bijzondere optiek

Ook bij het lage licht zijn er diverse veranderingen aangebracht in de verlichting. In 1908 is een proef gestart om uit te zoeken hoe het lage licht versterkt kon worden. Er werd een tijdelijke houten opstand geplaatst naast de vuurtoren, met een lenspaneel van de optiek van Eierland en een rood licht, waarmee een smalle lichtbundel werd verkregen. Dit heeft in 1912 geleid tot aanpassing van het vuurtorenlicht. De trommeloptiek werd vervangen door een combinatie van een bundellens met een brandpuntafstand van 30 cm en daarvoor een spreidingslens. Als lichtbron werd een hangende gloeilamp voor vetgas gebruikt. In 1917 werd de vuurtoren op het plaatselijke elektriciteitsnet aangesloten en de optiek voorzien van een gloeilamp met een vermogen van 250 watt. Het vetgasgloeilicht bleef dienst doen als reservelichtbron.

Het lage licht en de kustwachttoren in de jaren '60.

De optiek met bundellens en spreidingslens die in 1913 in het lage licht in gebruik is genomen.

Het nieuwe lage licht in aanbouw: 13 mei 1974.

Het lage licht verhuist naar Rotterdam

In 1967 functioneerde de lichtenlijn niet meer naar behoren. De vaargeul was enigszins veranderd, waardoor het lage licht niet meer op de goede plek stond. Het lage licht is toen gedoofd en naast het vuurtorentje is een stelling gebouwd met daarop een aantal schijnwerpers, die het nieuwe lage licht vormden. De gietijzeren toren werd grijs geverfd, opdat hij niet langer de aandacht zou trekken. Het was een tijdelijke oplossing in afwachting van een nieuwe lichtenlijn van moderne betonnen vuurtorens, die in 1974

Het lage licht op weg naar Rotterdam, 7 maart 1977.

Het lage licht in verval, 1976.

gereed kwam. In 1977 is het lage licht in tweeën gesplitst en op een dekschuit naar het Havenmuseum in Rotterdam gebracht.

Bronnen:

- Peter Kouwenhoven, 2010. Vuurtorens, lichtschepen en kapen. Nautisch erfgoed van Nederland.
- Het archief van René Vas, beheerder van het Kustverlichtingsmuseum.
- Het archief van oud-vuurtorenwachter Piet Nota.
- Het archief van Rijkswaterstaat.